

Krónika – elemzés helyett*

DOI: <https://doi.org/10.56944/multunk.2023.3.9>

Az államszocializmus korszakának vezető politikusairól szóló biográfiák terén a magyar történettudománynak komoly adósságai vannak. Igaz ez abban a vonatkozásban, hogy kulcsfontosságú figurákról egyszerűen nem áll rendelkezésre a mai igényeket kielégítő, tudományos módszertannal készített történészi életrajz (példaként említhető Münnich Ferenc vagy Révai József), de igaz úgy is, hogy a legismertebb, közkezen forgó munkák gyakran töredékesek (Püskösti Árpád Rákosi-trilógiája vagy -tetralógiája¹ például bevallottan nem tekintette vizsgálati tárgynak az 1945 előtti évtizedeket) vagy az elvégzett kutató- és feldolgozó munka nagyságának dacára mégsem nevezhetők időtállóknak (e sorok írója nem tartja jól sikerültnek Huszár Tibor Kádárról írt könyvét² sem). Pozitív példaként leginkább Rainer M. János Nagy Imréről publikált műve³ említhető, illetve az utóbbi évek

* KRAHULCSÁN Zsolt: *Biszku. A megtorlás belügyminiszterének életútja.* (Modern Magyar Történelem) Jaffa Kiadó, Budapest, 2022. 256 p.

¹ PÜSKÖSTI ÁRPÁD: *Rákosi a hatalomért, 1945–1948.* (Magyarország felfedezése) Európa Könyvkiadó, Budapest, 1992.; Uő: *Rákosi a csúcson, 1948–1953.* Magyar Könyvklub, Budapest, 1996; Uő: *Rákosi bukása, száműzetése és halála.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 2001; Uő: *Rákosi, Sztálin legjobb tanítványa.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 2004.

² HUSZÁR TIBOR: *Kádár János politikai életrajza. I. 1912–1956.* Szabad Tér Kiadó–Kossuth Kiadó, Budapest, 2001; Uő: *Kádár János politikai életrajza. II. 1957. [sic!] november–1989. június.* Szabad Tér Kiadó–Kossuth Kiadó, Budapest, 2003.

³ RAINER M. JÁNOS: *Nagy Imre. Politikai életrajz. I. 1896–1953.* 1956-os Intézet, Budapest, 1996; Uő: *Nagy Imre. Politikai életrajz. II. 1953–1958.* 1956-os Intézet, Budapest, 1999.

terméséből kiemelendő Papp István Fehér Lajos-,⁴ valamint – kisebb léptékben – Müller Rolf Péter Gábor-biográfiája.⁵

Utóbbihoz hasonlóan a Jaffa Kiadó *Modern magyar történelem* sorozatában jelent meg nemrég Krahulcsán Zsolt Biszku Béláról írott életrajzi kísérlete. A kiadó által tudományos-ismeretterjesztő műfajuként megjelölt kötetek mind a szakmai, mind a laikus közönség körében érdeklődésre tarthatnak számot – amit segít a jó marketingmunka is. Emellett, figyelembe véve Biszku Béla alakjának 2009–2010 óta voltaképpen folyamatos jelenlétét a hazai nyilvánosságban, a munka akár a fentebb említett adósság törlesztésének egyik fontos részlete is lehetett volna, mégpedig függetlenül a viszonylag rövid terjedelemtől.

Krahulcsán Zsolt joggal hívja fel a figyelmet „életút-vázlat” műfajjal jelölt kötete hiánypótló jellegére (9.), hiszen Biszku személyét és a hazai államszocializmusban játszott szerepét illetően eddig a legbősegebb publikáció a *Rubicon* 2010/6. számában közölt három cikk volt, amelyek – valamint az egyéb periodikákban megbúvó „adalékok”⁶ – szükségszerűen csak a pályáiv egyes részeire terjedhettek ki. Ezzel összefüggésben a szerző leszögezi, hogy kifejezett célja a Biszkuról élő „belügyes” kép kiegészítése, illetve életútján keresztül a Kádár-korszak működési, döntéshozatali mechanizmusainak megvilágítása is. A célkitűzés megvalósításához Krahulcsán a kronologikus elvet választotta, azaz nem a Biszku-életút egyes csomópontjait veszi górcső alá, hanem időrendben igyekszik rekonstruálni a pályáivet.

A gyermek- és fiatalkort (a második világháború eseményeivel bezárólag) tárgyaló első rész címadása (*Kommunistává lenni*) adekvátan utal arra az alapidilemmára, amelyet az életrajzírónak fel kell tárnia ezzel kapcsolatban, hiszen általában nem az a jellemző, hogy valaki egy szélsőséges ideológia elkötelezettjévé

⁴ PAPP István: *Fehér Lajos. Egy népi kommunista politikus pályaképe*. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Kronosz Kiadó, Budapest–Pécs, 2017.

⁵ MÜLLER Rolf: *Az erőszak neve: Péter Gábor. Az ÁVH vezetőjének élete*. (Modern Magyar Történelem) Jaffa Kiadó, Budapest, 2017.

⁶ Vö. ZINNER Tibor: „Viszonylag kevés a fizikai megsemmisítések száma”. Adalékok Biszku Béla portréjához. *Veritas Évkönyv*, 2015. Veritas Történetkutató Intézet–Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2016. 299–316.

válik. Jogos a szerző utalása arra is, hogy az életút e szakaszára vonatkozóan alapvetően retrospektív, később keletkezett forrásokkal – Biszku Béla 1980-as, 1990-es években elmondott visszaemlékezéseivel – rendelkezünk, azaz fennáll a veszélye, hogy adott esetben visszavetített toposzokkal szembesülünk. A Budapestre költöző szállítómunkás apa, az őt követve a falusi nyomort külvárosra „cserélő” család, az üggyel-bajjal polgári iskolában továbbtanulni tudó fiú, akiből „szaki” és a munkásmozgalom résztvevője lesz – ezek közül valóban kihívás a visszavetített motívumokat kiszűrni. Krahulcsán igyekszik egykorú források bevonásával tisztább képet rajzolni, ebben részben a szerencse is segítette: az egyik életútinterjúhoz csatolva fennmaradt Biszku Béla negyedik polgáris irodalomfüzete, amelyből kísérlet tehető a tizenöt-tizenhat éves kamasz világlátásának rekonstruálására – feltéve persze, hogy őszintén írt gondolatairól, amikor az iskola által elvárt vallásos-hazafias szellemben „elkövette” fogalmazványait. Amennyiben igen, érdemes elidőzni azon a kérdésen, hogy a tanonc korában, 1938–1940 között megismert, a munkásmozgalmon belül is radikális nézetű (világlátás szerint valószínűleg kommunista, még ha szervezetszerűen a párthoz nem is csatlakozó) személyektől érkező hatások mennyire okoztak benne világnézeti konfliktust. A műből erre utaló jel nem olvasható ki – ám annál a kérdésnél sem időz el a szerző, hogy Biszku miért nem segédlevelének megszerzésekor, 1941-ben lett rögtön a vasasszakszervezet tagja – ahogy az a korszakban tipikus volt –, hanem csupán két év múlva lépett be az érdekképviselőbe. Mégsem volt olyan szilárd a kapcsolata a munkásmozgalommal, vagy éppen ellenkezőleg, sokkal radikálisabb, meggyőződéses kommunista volt, aki a szociáldemokrata befolyásoltságú szakszervezeteket idegennek tekintette már? Lehet, hogy a források ebben nem igazítanak el, a probléma felvetése azonban mindenképpen gazdagítaná a tárgyalást. Az olvasóban e fejezet más kérdései is olyan érzést kelthetnek, hogy a szerző a meglevő források elemzéséből nem hozza ki a maximumot. Leírja ugyan, hogy a Biszku család az 1930-as években többször kényszerült lakhelyet változtatni, továbbá hogy Biszku Béla iskolai előmenetele nem mindig volt harmonikus. Arról vi-

szont nem értekezik, hogy a két tény között lehet-e összefüggés – azaz a gyakori költözés állhat-e az iskolaváltások mögött, volt-e ennek kihatása a tanulmányi eredményekre, vagy egyszerűen arról van szó, hogy az iskolák által megkövetelt szint volt magasabb vagy alacsonyabb. Ennek kapcsán megfogalmazható egyébként egy, a könyv egészét érintő kritikai megjegyzés is: ahol a szerző által ismert források lehetőséget adnak a részletes leírásra, ott követi is őket, ahol viszont – akár a „lyukak” betömése céljából, akár a források többféle módon való értelmezhetősége okán – mélyebb adatgyűjtésre és elemzésre lenne szükség, kiütöznek bizonyos gondok.

A kötet következő nagy fejezete az 1945–1956 közötti periódust öleli fel, aminek alapdilemmája talán a „kommunistának maradni” lehetne. Kérdés persze, hogy magában Biszkuban felvetődött-e egyáltalán ez a dilemma. Szellemi-politikai érése 1945-re befejezettnek tűnik, hiszen alapító tagja lett a Magyar Kommunista Párt angyalföldi csoportjának, és nincs olyan jel, amelyből arra lehetne következtetni, hogy valaha is el akarta volna hagyni a pártját. Krahulcsán azonban több helyütt kiemeli, hogy intellektuálisan mintha teljesen sosem lett volna „felnőtt” Biszku, hiszen rendre szüksége volt egy mentorra, akitől útmutatást várt, vagyis az önálló gondolkodásra csak korlátozottan volt képes – más kérdés persze, hogy ez utóbbi nem volt-e általában jellemző a kor pártfunkcionáriusaira. Bármennyire csábító a „mi lett volna, ha” kérdése, vagyis hogy olyan mentorral hozza össze Biszkut a sorsa, aki a „létező szocializmus” gyakorlatával szembesülve leszámol magával az eszmével is, és renegáttá válik, a mentorproblematikában idáig nem jut el a szerző, ugyanis egy ennél konkrétabb kérdésre sem talál teljesen kielégítő választ. Krahulcsán jogosan veti fel (42.), mennyire fogadható el valósnak, hogy az 1950-es évek első felében Mező Imre játszotta e szerepet Biszku életében, és mennyire lehet ez utólagos konstrukció – különösen a Mező körül 1956-os sorsa miatt a Kádár-korszakban megteremtett mártírkultusz fényében –, hogy aztán a továbbiakban a kérdés megválaszolása nélkül többször is tényként említse Mezőt Biszku ekkori mentoraként. Mire alapozza állítását? Különös, hogy Biszkunak egy akkori, e tézist alátámasz-

tó, már publikált felszólalását egyáltalán nem idézi: a Budapesti Pártbizottság 1953. augusztus 18-i ülésén – Mezőt nem sokkal korábban felmentették a testület egyik titkárának tisztségéből, és „száműzték” a Szakszervezetek Országos Tanácsa apparátusába – elmondott hozzászólásában kifejti, hogy „itt van Mező elvtárs esete, ezt a kérdést is elő kellene venni. Miért nincs ő itt közöttünk, noha neki – különösen most, ebben a helyzetben itt volna a helye. [...] Amikor mi Mező elvtárshoz fordultunk valamilyen kérdésben, tőle mindig lelkiismeretes s általában kielégítő választ, magyarázatot kaptunk. Hasonlóan vélekednek róla a többi kerületekben is.”⁷ Ezek szerint tehát lehetett közeli viszony Biszku és Mező között, a mentorság bizonyosan több, mint utólagos konstrukció, ebből a szempontból azonban fontos lehet továbbá – amit Krahulcsán más összefüggésben idéz is (40.) –, hogy az 1953. júniusi központi vezetőségi ülés Biszkuban olyan hatást kellett, „mintha a fejemben meggyújtottak volna egy villanylámpát”, ami amellett szólhat, hogy az igazán „rázós”, a rendszer lényegét illető kérdéseket vagy nem tartották ildomosnak feltenni, vagy Biszku nem volt hajlandó ilyesmire még több évtizedes távlatból sem emlékezni.

Krahulcsán jogosan jegyzi meg már az 1950-es évek kapcsán, hogy Biszkut jó taktikai érzék jellemezte, mindig kellően óvatos tudott lenni, így igazodhatott a pártvonal alakulásához. Azt azonban nem teszi hozzá, hogy több esetben – voltaképpen a véletlennek (sorsnak? gondviselésnek? – ki-ki döntse el meggyőződése szerint) köszönhetően – Biszku olyan helyzetben találta magát, ami kimondott főt jelentett a taktikázáshoz, a pártvonal jövőbeli alakulásának megsejtéséhez. Ilyennek tekinthető, hogy 1949. áprilisban helyezik a pártközpont káderosztályára, tehát akkor, amikor annak vezetőjét még Szőnyi Tibornak hívták. Ott van Szőnyi májusi letartóztatásakor is, tehát még ha nincs is tiszttában vele, hogy a Rajk-ügy van kibontakozóban, már sejthet valamit abból, ami az év nyarán bekövetkezik. A másik példa éppen az 1953. júniusi plénum, amelyen Biszku meghívottként van

⁷ FÖLDESI József: Perben, hűségben. Történelmi riport Mező Imréről (részletek). *Kapu*, 1988/3. 7.

jelen – így a pártapparátus döntő többségétől eltérően nem Nagy Imre szájából hall először hibákról, amelyek kiigazításra szorulnak, hanem tudja, hogy Rákosi is komoly önkritikára kényszerült, még ha zárt körben is. Annak kibontása, hogy Biszku a pártmunkás „derékhad”-hoz képest néha sokkal többet tudhatott a reális folyamatokról, elmarad a könyvben.

Az 1950-es évek közepének hatalmi harcaiban, majd az 1956-os, szabadságharcba torkolló eseménysorban Krahulcsán jól helyezi el Biszkut, igyekszik minden olyan helyzetet bemutatni, amelyben amaz véleményt nyilvánított. Ezek közül akad igen fontos is, hiszen XIII. kerületi első titkárként Biszku volt a levezetője annak a pártaktíva-értekezletnek, amelyen Litván György határozottan felszólalt Rákosival szemben, mégpedig a pártvezető jelenlétében. Ugyancsak kiemelendő az a megállapítása, amelyben a forradalom leverése után kialakuló pártvezetést elemezve kimutatja, hogy Biszku annak egyetlen olyan tagja, aki korábban nem töltött be országos vezető pártfunkciót. Egyetérthetünk az ebből levont következtetésével is: Biszku minden bizonnyal Kádár Jánoshoz kötődő kapcsolatának köszönhetően kiemelkedését.

A forradalomról, majd még inkább a megtorlásról írott részek komoly anyagismeretről tanúskodnak, megfelelően Krahulcsán eddigi munkásságának.⁸ E passzusok sem mentesek azonban a korábban említett problémától: a szerző erőssége elsősorban a leírás, a deskripció. A dilemmák elemző kibontása alapvetően elmarad. Ez éppen itt jelent gondot, hiszen mind a közvéleményben lezajlott viták, mind a 2010-es évek Biszku-ügye (legalábbis kezdetben) a belügyminiszterként a megtorlásban játszott szerepére fókuszáltak. Adódott volna a lehetőség, hogy az események, folyamatok rekonstruálása mellett a szerző kitérjen arra, mit tud a történész adatolni, bizonyítani a források segítségével – és ehhez képest mi (lett volna) az, amit a Biszku ellen többször felemlgetett, emberiesség elleni bűntettek elkövetésének megállapításához a jog mint bizonyítékot elvárt volna. Mindez komoly

⁸ Vö. KRAHULCSÁN Zsolt: *A párt belügye. A politikai rendőrség és az MSZMP a korai Kádár-korszakban (1956–1962)*. ÁBTL–L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013.

fogódzót adott volna a laikus közönség számára a Biszku-per kudarcának megértéséhez is.

A szakmai olvasó szempontjából felvetődik két további megjegyzés is. Egyfelől az, hogy a leírás mellett nem kerül sor annak megvizsgálására, Biszku a pártvezetés embere volt-e a belügyben, vagy ellenkezőleg: a belügyé a pártvezetésben? Krahulcsán 1957-es példái alapján Biszku vállalt konfliktusokat a pártközpont apparátusával bizonyos személyek kiválasztása miatt, ez tehát az ágazati szemléletet valószínűsíti – az a magatartás viszont, amit Biszku 1962-ben, a politikai rendőrség „megtisztítása” idején a fegyveres testületeket felügyelő miniszterelnök-helyettesként tanúsított, egyértelműen a pártszempontú szemlélet dominanciáját tükrözi. Egy-egy értékelő mondat talán segített volna ebben eligazodni, vagy legalább a problémát exponálni. A másik megjegyzés módszertani: a megtorlásban fontos szerepet játszó bírónő, B. Tóth Matild tevékenysége kapcsán (60.) Zinner Tibornak egy, a felsőbbírászkodás káderpolitikáját elemző 2015-ös könyvére hivatkozik, noha van naprakészebb, pontosabb forrás is, a *Perek56.hu* című online adatbázis, amelynek munkálataiban egyébként Krahulcsán maga is részt vett.⁹

Biszkunak a „Kádár mellett” eltöltött hosszú időszak (1961–1978) alatti tevékenységről a szerző korrekt, részletes leírást ad – ám olyan esetekben, amikor kifejezetten nem deskriptív, hanem elemző oldaláról kellene megmutatkoznia, ismét kiütköznek a hiányosságok. Leginkább az 1972-es évet, vagyis az úgynevezett munkásellenzék (a szakirodalom Biszku mellett mindenekelőtt Komócsin Zoltánt, Gáspár Sándort és Pullai Árpádot sorolja ide a pártvezetésből) reformellenes, Kádár János nyugdíjazási kérelméhez vezető „puccskísérletét” taglaló rész (135–143.) emelendő ki ezzel kapcsolatban. Egyetérthetünk Krahulcsán szkepszisével a „munkásellenzék” szervezettségét illetően, jogosak azon utalásai is, amelyek kiemelik, hogy Biszku sokáig igazodott a reformpolitika vonalvezetéséhez – és alighanem megalapozott az a feltételezés is, hogy ezt azért tette, mert úgy gondolta, a pártnak elég súlya van ahhoz, hogy az önállósuló gazdaságot befolyása

⁹ Forrás: <https://perek56.hu> (Letöltve: 2023. 06. 02.)

alatt tartsa. Az viszont már problémás, hogy Biszku magatartását a Kádár-féle nyugdíjazási kérelemmel kapcsolatos álláspontjából vezeti le. Krahulcsán szerint az a tény, hogy Biszku az ellen érvelt, hogy a Központi Bizottság részére írt Kádár-levelet tegyék a pártnyilvánosság számára hozzáférhetővé, amellet szól, hogy Biszku az első titkári intézmény pozícióját akarta megszilárdítani, vagyis Kádár iránt maradt lojális, azaz puccskisérletről nem lehet beszélni, sőt a „munkásellenzék” meglelte, de legalábbis az, hogy Kádárral szembeni hatalmi kihívásról volt-e szó esetükben, vitatható. Abból viszont, amit a szerző ismert tényekként felsorol, nem ez volna az egyetlen levonható következtetés. Ha elfogadjuk, hogy a kulcsmomentum Biszkunak a nyugdíjazási kérelemmel szembeni állásfoglalása, továbbá hogy ebből adódóan Biszku nem értett egyet Kádár esetleges nyugdíjba vonulási szándékával, akkor is könnyen lehet, hogy egyszerűen arról volt szó, hogy addigra észrevette, nem ő az első számú jelölt az utódlásra Kádárral szemben – akkor pedig adekvát elképzelés lehetett volna Kádár támogatása annak érdekében, hogy a jövőben annál biztosabban megörökölje az első titkári széket. Érdekesség, hogy Kádár János 1972-es nyugdíjba vonulási ötletét – és ezzel kapcsolatban a „puccskisérlet” lehetőségét – vizsgálók (akár Kádár-biográfiájában Huszár Tibor, akár a *Kádár János nyugdíjba megy* című film szakértői, Huszár mellett Rainer M. János és Valerij Muszatov) egyike sem vette figyelembe az NDK-ban 1971-ben valóban lezajlott puccsot, Erich Honecker palotaforradalmát Walter Ulbrichttal szemben. Honecker számára a legnagyobb előnyt a Brezsnyevvel kiépített közvetlen személyes kapcsolat jelentette, amit Ulbricht kifejezetten támogatott, ő maga ugyanis inkább nem kívánt sűrűn találkozni az általa nem sokra tartott új szovjet vezetővel. Kádár ezt a hibát nem követte el, a moszkvai kapcsolatot nem adta ki a kezéből – esetleges puccsistákat mégis ott lehetne keresni, ahol lehettek az első titkárt megkerülő kétoldalú kapcsolatok. Ilyen lehetett a párt külügyeiért felelős Komócsinon és az állambiztonsági kapcsolatokat igénybe venni tudó Biszkun kívül akár a Szakszervezeti Világszövetség mint csatorna használata útján Gáspár is – nem kizárt, hogy Biszku az általa tapasztalt jelekből arra következtethetett, hogy másnak (Komócsin

lehetett a legvalószínűbb) magasabb értékű aduk vannak a kezében, vagyis adott időpillanatban nem ő a szovjetek első számú jelöltje, így inkább visszatáncolt Kádár oldalára, hogy az utódlás ne ekkor, hanem olyan körülmények között következzen be, amikor ő, Biszku lehet az erőnyerő. Persze mindez spekuláció – de azon forrásokból, amelyeket Krahulcsán könyvében használ, ez is levezethető, nemcsak az, amit ő magyarázatként kínál. Azzal mindenképpen adós marad, hogy miért pont annál az egyetlen értelmezési lehetőségnél ragadt le, amelyet megadott. Ez annak fényében is különös, hogy több helyütt hangsúlyozza a kötetben Biszku jó taktikai érzékét: mi indokolja, hogy éppen 1972-ben ne taktikázott volna?

Az 1978-at követő nyugdíjas évek tárgyalása is a korábbiakhoz hasonló: a leírás korrekt, aprólékos, ám a problémaelemzés alapvetően hiányzik. Mindenekelőtt a 2010-es évek bírósági ügye érdemelt volna több, a laikust eligazító elemet, hasonlóan ahhoz, ami aggályként szerepel a megtorlásról írott részt illetően. Érdemes lett volna Gellért Ádám beadványára nemcsak hivatkozni, hanem azt részletesebben bemutatni. Nem kap fogódzót arra nézve sem az olvasó, hogy milyen jogalkotási, illetve -alkalmazási problémák merültek fel, így például nincs magyarázat a Btk. 269/C. §-ával kapcsolatos bírói magatartásra sem (a 2010. márciusban a holokausztt nyilvános tagadásaként az 1978. évi IV. törvénybe beiktatott szakasz 2010. júniusban módosult „a nemzetiszocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása” tényállásra, de egyik változatnak sem alakulhatott ki érdemi gyakorlata, a véleménynyilvánítás szabadsága és e szabályozás közötti vélelmezett ütközés indokolhatta, hogy az ítélelbíró az Alkotmánybírósághoz fordult [180–181.]). A büntetőeljárás ismertetése megint csak túlságosan leíró jellegű ahhoz, hogy a Biszkuval kapcsolatos problémákra rávilágítson.

A kötet egészen végigtekintve elmondható, hogy jó nyelvezettel van megírva, a szerző stílusa olvasmányos. Anyagismerete elismerést érdemel, bár megfigyelhető, hogy inkább a belügyi területen mozog otthonosabban, a pártapparátus nyelvezete mintha kevésbé állna hozzá közel. Az 1950-es évek elejének terminológiájában az olvasót gyakran magára hagyja, nem ad ugyanis

magyarázatot a pártválasztmány, pártbizottság, pártértekezleti elnökség, párttitkárság fogalmaira, ezen intézmények egymáshoz való viszonyára. Ténybeli tévesztés ritka, bár akad rá példa: 1953-ban Földvári Rudolf a Budapesti Pártbizottságon nem utódjának, hanem a mellé beosztott titkárok egyikének javasolta Biszkut; Gál Ferenc pedig nem volt a pártközpont Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának vezetője, csupán alosztályvezetőként dolgozott ott. Előfordulnak viszont a háttérismeretek bizonytalanságát sejtető szövegrészek. Az a vélelem, hogy a Biszkut 1951 tavaszán a pártközpont részéről ért elmarasztaló bírálatok mögött „a Rajk-per utáni éberségi kampány” állt volna (34.), nem tűnik teljesen megalapozottnak – konkrétabb lehetett a fenyegetés, ekkor ugyanis az 1945 előtti hazai kommunista mozgalom tagjai váltak gyanússá, a kibontakozó Kádár-per, illetve Zöld Sándor belügyminiszter öngyilkossága ennek árulkodó jelei. Az ezzel összefüggésben lezajlott leváltása, X. kerületi párttitkárnak való megtétele, majd ezt követően tartalékos tiszti tanfolyamra való beiskolázása sem feltétlenül azt jelenti, hogy „számoltak vele más területen is” (37.). Más, ekkor parkolópályára állított funkcionáriusokat is küldtek hasonló kiképzésre, ám nem azért, mert valóban katonának szánták volna őket – talán a feltehetően Zöld Sándorhoz való közeli kapcsolata miatt XII. kerületi első titkárrá „visszaminősített”, majd szintén tartalékos tiszti tanfolyamra küldött Komócsin Mihály pályáívével lett volna itt érdemes összehasonlítani Biszku sorsának alakulását.

Krahulcsán Zsolt könyve összességében tehát inkább eseménytörténeti „életút-vázlat”, amely csak korlátozott mértékben képes a bevezetőben meghirdetett célok (különösen a Kádár-korszak döntési mechanizmusainak megvilágítása) beteljesítésére. Legitim álláspont lehetne persze, hogy egy ismeretterjesztő munkának nem feladata a szakmai vitákban állást foglalni, elég, ha a tények ismertetésére szorítkozik. A szerző igénye azonban láthatóan nem ez volt, hiszen több helyütt kifejezetten a folyamatok interpretációjának igényével lépett fel. Így viszont az a kép alakul ki munkájáról, hogy vagy az általa választott történeti eszköztár, vagy a rendelkezésére álló idő bizonyult elégtelennek a számára, hogy a Biszku-problematikát feltáró, szakértő és laikus

olvasókat egyaránt eligazító biográfiát tudjon bemutatni. Könyve így a szakmai közönség számára nem egyéb, mint a Biskura vonatkozó ismert források és szakirodalom összefoglalója, nem pedig meghaladása – igaz, e minőségében korrekt és majdhogynem teljességre törekvő. A tudományos ismeretterjesztés jegyében az érdeklődő, de nem történész közönség orientálására azonban kevésbé alkalmas. Krónika, amely törekszik minden fontos eseményt feljegyezni – de nem elemzés, amely a folyamatok mögött meghúzódó okokat magyarázná.

Szilágyi Gábor